

POSTANOWIENIE

Dnia 31 sierpnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba

w sprawie z wniosku M. J. przy uczestnictwie A. F. J.
o zmianę wyroku rozwodowego w zakresie władzy rodzicielskiej
i kontaktów odnośnie małoletniego W. J.,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 31 sierpnia 2021 r.,
skargi wnioskodawcy o stwierdzenie niezgodności z prawem
prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w K.
z dnia 9 października 2018 r., sygn. akt XI Ca [...], XI Cz [...],

1) odrzuca skargę,

2) przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w K. na rzecz adwokata A. M. kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych powiększoną o należny podatek od towarów i usług tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej skarżącemu z urzędu w postępowaniu przed Sądem Najwyższym.

UZASADNIENIE

M. J. wniósł skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w K. z dnia 9 października 2018 r. (XI Ca [...] i XI Cz [...]), którym na skutek apelacji uczestniczki A. F. J. zmieniono postanowienie Sądu Rejonowego w K. z dnia 16 listopada 2016 r. wydane w sprawie z wniosku M. J. przy uczestnictwie A. F. J. o zmianę wyroku rozwodowego w zakresie władzy rodzicielskiej i kontaktów odnośnie małoletniego W. J. oraz z wniosku A. F. J. przy

uczestnictwie M. J. o zmianę wyroku rozwodowego w zakresie kontaktów ojca M. J. z małoletnim W. J..

Zdaniem skarżącego zaskarżone orzeczenie jest niezgodne z art. 107 § 1 i 2 k.r.o., art. 113¹ § 1 k.r.o., art. 113⁵ k.r.o., art. 48 ust. 1 i 2 Konstytucji RP, art. 25 ust. 2 Konstytucji RP, art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji RP, art. 33 ust. 1 Konstytucji RP, art. 47 Konstytucji RP, art. 49 Konstytucji RP, art. 53 ust. 1 i 2 Konstytucji RP oraz art. 53 ust. 7 Konstytucji RP.

Szkoda spowodowana zaskarżonym orzeczeniem - szacowana przez skarżącego na kwotę 100.000 zł - ma charakter niemajątkowy i wyraża się w krzywdzie związanej z brakiem możliwości współdzielenia władzy rodzicielskiej oraz brakiem możliwości realizacji kontaktów z synem w dni świąteczne oraz ograniczeniem kontaktów telefonicznych.

Zdaniem skarżącego wzruszenie zaskarżonego postanowienia w drodze innych środków prawnych nie było i nie jest możliwe nie przysługiwała bowiem od niego skarga kasacyjna. Nie może również skutecznie złożyć skargi o wznowienie postępowania, gdyż zgodnie z art. 524 § 1 k.p.c. wznowienie postępowania nie jest dopuszczalne, jeżeli postanowienie kończące postępowanie może być zmienione lub uchylone. Postanowienie sądu opiekuńczego może być wprawdzie zmienione lub uchylone na podstawie art. 577 k.p.c. ale z instytucji tej nie może skorzystać strona, a wyłącznie sąd, nie stanowi zatem środka prawnego przysługującego stronie w rozumieniu art. 519² § 1 k.p.c. Także środek prawny w postaci skargi nadzwyczajnej nie przysługuje stronie, skargę taką mogą bowiem wnieść tylko uprawnione podmioty.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest środkiem prawnym mającym, poprzez zakwestionowanie zgodności z prawem orzeczenia, przesądzić jedną z przesłanek deliktowej odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa. Stanowi ona nadzwyczajny, sformalizowany środek procesowy, zatem przepisy ją regulujące powinny być wykładane ściśle (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2006 r., I CNP 14/06, niepubl., z dnia 28 marca 2007 r., II CNP 124/06, niepubl., z dnia 25 marca 2009 r., V CNP

93/08, niepubl., i z dnia 3 czerwca 2009 r., IV CNP 116/08, niepubl.). Jej celem jest uzyskanie prejudykatu umożliwiającego dochodzenie od Skarbu Państwa roszczeń odszkodowawczych za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem wykonywanie władzy publicznej (art. 417¹ § 2 k.c.). Ma ona charakter subsydiarny, co wiąże się z założeniem, że odpowiedzialność Skarbu Państwa w związku z wydaniem niezgodnego z prawem orzeczenia sądu stanowi *ultima ratio*, która może aktualizować się tylko wtedy, gdy strona uczyni wszystko, co możliwe aby nie dopuścić do powstania szkody, co w szczególności odnosi się do skorzystania z wszystkich prawem przewidzianych środków prawnych, mogących wyeliminować z obrotu prawnego wadliwe orzeczenie. Aktywność strony w tym zakresie jest konieczna, skoro w ten sposób czyni ona zadość wymaganiu wykorzystania wszelkich dostępnych dla niej instrumentów prawnych służących wzruszeniu prawomocnego orzeczenia, co warunkuje dopuszczalność skargi o stwierdzenie jego niezgodności z prawem i uruchomienie odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2019 r., V CNP 53/17, niepubl. i z dnia 27 marca 2019 r., V CNP 57/17, niepubl.).

Z art. 424¹ § 1 k.p.c. (art. 519² § 1 k.p.c.) wynika, że jedną z przesłanek dopuszczalności skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest wyczerpanie przez skarżącego wszystkich stawianych do dyspozycji przez system prawny mechanizmów (środków prawnych) umożliwiających korektę niezgodnego z prawem prawomocnego orzeczenia przez jego zmianę bądź uchylenie. Zgodnie z art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c. skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia powinna zawierać m.in. wykazanie, że wzruszenie zaskarżonego orzeczenia w drodze innych środków prawnych nie było i nie jest możliwe. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego takie ujęcie tego warunku skargi oznacza, że skarżącego obciąża obowiązek przedstawienia analizy prawnej przepisów dotyczących środków zaskarżenia, których zastosowanie - w odniesieniu do zaskarżonego orzeczenia - jest niedopuszczalne lub z innych przyczyn na pewno nie mogłoby odnieść skutku (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 2017 r., III CNP 21/17, niepubl., z dnia 17 maja 2005r., I CNP 5/05, OSNC 2006, nr 1, poz.17, z dnia 13 grudnia 2005r., I CNP 28/05, niepubl., z dnia

16 grudnia 2005r., I CNP 37/05, niepubl., i z dnia 18 stycznia 2006 r., III CNP 1/06, niepubl.). Podkreślić należy, że braki w zakresie wymagań konstrukcyjnych, do których należy nie zachowanie warunku, o którym mowa w art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c., nie podlegają uzupełnieniu, a skarga dotknięta taką wadą podlega odrzuceniu *a limine*.

Skarżący nie uczynił zadość wymaganiu z art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c. Wprawdzie prawomocne postanowienie sądu opiekuńczego, które może być zmienione lub uchylone na podstawie art. 577 k.p.c. nie może być wzruszone skargą o wznowienie postępowania (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 1998 r., II CKN 780/97, niepubl.), a możliwość wniesienia skargi nadzwyczajnej - zgodnie z aktualnym stanowiskiem Sądu Najwyższego - nie stanowi przeszkody do skorzystania ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna z dnia 20 października 2020 r., III PZP 4/20 OSNP 2021, nr 5, poz. 48). Nie do zaakceptowania jest jednak stanowisko, że skarżący jest pozbawiony uprawnienia do zainicjowania postępowania mającego na celu zmianę prawomocnego orzeczenia sądu opiekuńczego na podstawie art. 577 k.p.c.

Z uwagi na specyfikę spraw rozpoznawanych przez sądy opiekuńcze i zmienność stanów faktycznych sąd opiekuńczy musi mieć możliwość reagowania na zmiany dotyczące sytuacji prawnej i faktycznej osób, których postępowanie dotyczy, czego najbardziej typowym przykładem są sprawy dotyczące władzy rodzicielskiej i kontaktów z małoletnim i co dotyczy także postanowień poddanych kontroli sądu wyższej instancji. Zasada stabilności i pewności orzecznictwa ustępuje w tym przypadku dobru dziecka, a wyłączną przesłanką zastosowania tego przepisu może być zmiana poglądu sądu na sposób rozstrzygnięcia sprawy. Zgodnie z utrwalonym poglądem judykatury możliwość dokonania danej czynności przez sąd z urzędu nie wyłącza możliwości wystąpienia z wnioskiem o zmianę lub uchylenie postanowienia na podstawie art. 577 k.p.c. przez uczestnika postępowania (por. m.in. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2017 r., III CZP 78/17, OSNC 2018, nr 5, poz. 51 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 1972 r., III CRN 281/72, OSNCP 1973, nr 10, poz. 172, z dnia 30 sierpnia 1997 r., III CRN 204/77, niepubl., z dnia 30 kwietnia 1997 r., III CKU

19/97, OSNC 1997, nr 9, poz.138, z dnia 1 października 1998 r., I CKN 834/98, OSNC 1999, nr 4, poz. 72 oraz z dnia 15 grudnia 1998 r., I CKN 1122/98, OSNC 1999, nr 6, poz. 119).

Skarżący pominął także, że zgodnie z art. 113⁵ k.r.o. sąd opiekuńczy może zmienić rozstrzygnięcie w sprawach kontaktów, jeżeli wymaga tego dobro dziecka. Uniemożliwienie utrzymania właściwego kontaktu osobistego między rodzicem a dzieckiem może bowiem naruszać interes małoletniego i stanowić przyczynę uzasadniającą zmianę prawomocnego postanowienia regulującego wykonywanie władzy rodzicielskiej. W odniesieniu zatem do prawomocnego orzeczenia rozstrzygającego o kontaktach z dzieckiem możliwość zmiany lub uchylecia tego postanowienia na podstawie art. 113⁵ k.r.o. wyłącza dopuszczalność skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2013 r., IV CNP 68/13, niepubl.).

Skarżący nie wykazał, by ubiegał się w trybie art. 577 k.p.c. lub art. 113⁵ k.r.o. o zmianę zaskarżonego orzeczenia - błędnie zakładając, że nie może zainicjować postępowania w tym przedmiocie, a niewykazanie tej okoliczności powoduje odrzucenie skargi na podstawie art. 424⁸ § 1 k.p.c., o czym Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej skarżącemu z urzędu w postępowaniu skargowym orzeczono na podstawie § 10 ust. 1 pkt 4 w zw. z § 16 ust. 5 pkt 2 i § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (jedn. tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 18).